

DE WERELD AAN MIJN VOETEN

Voor Leo en Joey, ook al zijn ze voor Frankrijk

SIMON KUPER

DE WERELD AAN MIJN VOETEN

**Een reis door het hart van het
mondiale voetbal in 9 WK's**

**Vertaald door Erik de Vries
en Edwin Krijgsman**

Nieuw Amsterdam

Eerste druk 2025

© 2025 Simon Kuper

Oorspronkelijke titel *World Cup Fever*

Oorspronkelijke uitgever Profile Books

© 2025 Nederlandse vertaling Edwin Krijgsman en Erik de Vries/Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.
*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Pankra

Omslagbeeld Getty Images

NUR 480

ISBN 978 90 468 3390 2

www.nieuwamsterdam.nl

Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

Inhoud

Inleiding – De WK-dagboeken 7

Deel 1 – De wereld van Jules Rimet

- 1 Op zoek naar Jules Rimet 17
- 2 ‘We zijn weer iemand’: Duitsland en het ‘Wunder von Bern’ uit 1954 35
- 3 De televisiejaren: Mijn eerste wereldkampioenschappen, 1978-1986 39
- 4 Vroege uitstapjes, 1988-1996 46
- 5 WK 1998: Frankrijk ontdekt het voetbal en ik ontdek Frankrijk 58
- 6 1998-2001: Kampioenen, hooligans en echtbrekers 78
- 7 WK 2002: Verloren in Japan 84
- 8 WK 2006: Hoe we allemaal leerden ons geen zorgen te maken en van de Duitsers te houden 107

Deel 2 – Nieuwe werelden

- 9 Mei 2004-mei 2010: Zuid-Afrika, het uitverkoren land 131
- 10 WK 2010: Heeft Zuid-Afrika gewonnen? 172
- 11 Waar was het WK 2010? Terug naar Zuid-Afrika, 2024 203
- 12 Qatar, Rusland, Sepp Blatter en hoe de stemming voor een WK de wereldorde verklaart 211
- 13 Intermezzo’s in Donetsk, Vaticaanstad en Soho 229
- 14 WK 2014: Brazilië toont zijn voetbal aan de wereld 233
- 15 Jules Rimet glimt nog steeds: Op jacht naar de verloren beker 259
- 16 De val van Sepp Blatter 264
- 17 WK 2018: Poetins politieagent en ik 270
- 18 WK 2022: Metro, deze kant op 300
- 19 Het Planetaire Feest 344

Dankwoord 347

Bibliografie 349

Inleiding

De WK-dagboeken

Op een avond in juni 1990 – ik was twintig en studeerde in Engeland aan de universiteit – kwam mijn vriend Bryn de bar binnen. Hij vroeg me: ‘Als jij kaartjes had voor het WK, zou je dan gaan?’

Dat leek me niet zo’n moeilijke beslissing.

‘Ik kan kaartjes regelen,’ zei Bryn, ‘maar als ik ’m zomaar opeens naar Italië peer, heb ik een probleem.’

Ik zei: ‘Als ik kaartjes voor het WK zou kunnen regelen, dan zou ik dat ook voor mijn vrienden doen.’

‘O, da’s geen probleem,’ zei Bryn. ‘Ik kan zoveel kaartjes krijgen als ik wil.’

Het was allemaal dankzij Mars. Het levensmiddelenconcern was sponsor van het WK voetbal 1990 in Italië en had duizenden vrijkaartjes voor zakenrelaties. Maar heel veel van die zakenrelaties waren niet van plan te gaan. In geval van Amerikanen of Aziaten hadden ze waarschijnlijk niets met voetbal. En Europeanen werden misschien afgeschrikt omdat ze beelden voor zich zagen van Engelse hooligans die plunderend over het Italiaanse schiereiland trokken. (Premier Margaret Thatcher had de Engelse voetbalbond FA aangespoord om ‘heel zorgvuldig te overwegen’ zich van het toernooi terug te trekken.) En zo zat de vader van mijn vriend opgescheept met stapels vrijkaartjes.

Een paar dagen na ons gesprek in de bar tuften Bryn, ik en onze vriend Henry in Bryns gebutste auto naar Dover. We voeren met de boot over het Kanaal en brachten een etmaal door in een steeds onwelriekender treinwagon, terwijl we het soort gesprekken voerden dat verwaande twintig-

jarige mannelijke studenten in het pre-PlayStation-tijdperk voerden: over meisjes, voetbal en politiek ('Dus deze wagon is een staat en ik heb het voor het zeggen en jullie zijn twee dissidenten...').

Tijdens onze reis waren we ons er nog maar vaag van bewust, maar de globalisering greep steeds sneller om zich heen. Zeven maanden daarvoor was de Berlijnse Muur gevallen, China begon zich open te stellen en door nieuwe technologieën werd de wereld steeds kleiner: goedkope vluchten, hogesnelheidstreinen, kabeltelevisie en, niet lang daarna, internet. Dit nieuwe tijdperk zou het wk voetbal veranderen, zoals ik de daaropvolgende drie decennia en negen toernooien ontdekte.

We waren met z'n drieën net bezig de regeringscrisis in Bulgarije op te lossen, toen onze trein Frankrijk achter zich liet en op een heuvel ergens in niemandsland de Italiaanse grens bereikte. Met onze Britse paspoorten, voorzien van een harde blauwe kaft, zwaaiden we naar de twee grenswachten. Ze wierpen er een blik op en kwamen erachter dat Bryn in Liverpool was geboren, de stad van het Heizel-drama, waarbij vijf jaar daarvoor negenendertig mensen waren omgekomen, voornamelijk Italianen. De grenswachten overlegden en zeiden vervolgens in belabberd Engels: 'Jullie mogen Italië niet in.'

'Wat?!' zeiden wij.

'Jullie zouden hooligans kunnen zijn,' verklaarden ze.

Alle drie haalden we ons identiteitsbewijs tevoorschijn. Het maakte geen indruk. In een ultieme poging zwaaiden we met onze bibliotheekpas. 'Studenti di Oxford Università!' riepen we.

De douaniers overlegden. Op sociologisch nogal wankelende gronden besloten ze dat studenten uit Oxford waarschijnlijk geen hooligans waren. Ze gebaarden dat we weer konden instappen en Italië in mochten. Zó gedegegen waren de veiligheidsmaatregelen tijdens het WK van 1990.

Ik weet dat we op 8 juni 's avonds in Milaan aankwamen, want de openingswedstrijd tussen Kameroen en het Argentinië van Maradona was net afgelopen in stadion San Siro, en we wisten nog niet met welke cijfers Argentinië had gewonnen. Op weg van het station naar het centrum liepen we achter een eenzame, in de vlag van zijn land gewikkelde supporter van Kameroen. Elke passerende auto toeterde bij wijze van eerbetoon. Kameroen had de wereldkampioen verslagen.

De vader van onze vriend trakteerde ons op een etentje in een echt restaurant in Milaan en vertrok vervolgens op zakenreis. We mochten gratis in zijn appartement verblijven en zagen hem nooit meer terug.

In de stadions bleek dat niet alleen de zakenrelaties van Mars weinig zin hadden in het WK. Ik blader door mijn fotoalbums en zie halflege tribunes bij de drie minder belangrijke wedstrijden waar we naartoe gingen, vooral bij Colombia tegen de Verenigde Arabische Emiraten in Bologna. Mijn eerste WK was een soort dorpsfeest.

En dat gevoel van amateurisme gold ook een paar ploegen. We waren er in Florence getuige van dat de vs, met een paar universiteitsstudenten in de gelederen, met 5-0 verloren van Tsjechoslowakije, met op de tribunes ook voornamelijk studenten.

De achtendertigjarige aanvaller van Kameroen Roger Milla, die op het eiland Réunion in de Indische Oceaan in een uit kelners bestaande amateurploeg had gespeeld, scoorde tijdens Italia '90 vier keer.

Op de terugweg waren we moe en humeurig, en tot op de dag van vandaag beweert mijn vriend Henry dat ik in Dover zijn nog onaange-roerde Kentucky Fried Chicken-maaltijd in een vuilnisbak kieperde, maar dat kan niet waar zijn.

Sindsdien heb ik elk WK voetbal voor mannen bezocht; tot en met 2022 negen stuks. Daarmee sta ik behoorlijk hoog in het lijstje. Zelfs de man die het WK in het leven riep, Jules Rimet, een van de inspiratoren tot dit boek, bracht het slechts tot vijf edities. In 2022 organiseerden de FIFA en de internationale sportpersassociatie AIPS in Qatar een eerbetoon aan de journalisten op leeftijd die minstens acht WK's hadden bezocht. De nestor van de groep was de achtentachtigjarige radioverslaggever Enrique Macaya Márquez, die er in 1958 in Zweden voor het eerst bij was en sindsdien zeventien edities had bezocht. Ik ben geen lid van de AIPS, waardoor ik indertijd niet op de hoogte was van het eerbetoon. Later keek ik naar de beelden, waarop ieder van de journalisten uit handen van de stralende Braziliaanse grootheid Ronaldo een mini-WK-trofee kreeg uitgereikt. Een van hen was Grant Wahl. Minder dan twee weken later was ik er getuige

van hoe hij tijdens de wedstrijd Argentinië–Nederland op de tribune aan een gescheurd aorta-aneurysma overleed.

Ik heb dit boek onder andere geschreven om mijn ervaringen als toeschouwer van een WK voor mannen te delen. (Ik moet er meteen bij zeggen dat ik niet over het WK voor vrouwen schrijf. Dat is een heel ander verhaal, dat iemand anders zou moeten schrijven.)

Het toernooi houdt miljoenen mensen bezig en zorgt voor beelden die ze zich hun hele leven herinneren, maar de meeste supporters komen er nooit toe een WK te bezoeken. Een van de dingen die ik in *De wereld aan mijn voeten* doe, is vertellen over mijn reizen naar de WK's sinds 1990, van de Amazone tot het slagveld van Stalingrad. Om Nick Hornby aan te halen: ik meet mijn leven in WK's. En sommige van mijn mooiste momenten tijdens die toernooien vonden buiten het veld plaats, vaak op exotische plekken waarnaar ik nooit meer zal terugkeren. Af en toe stip ik in dit boek ook even het Europees Kampioenschap aan, want de twee onderwerpen overlappen elkaar deels.

In mijn werkkamer in Parijs – dat ik in die stad woon, komt voornamelijk door het wk van 1998 – heb ik een boekenplank met meer dan tweehonderd notitieboekjes die het grootste deel van mijn journalistieke loopbaan beslaan. Het zijn notitieboekjes in A6-formaat met een harde cover, die in een binnenzak passen en die je overal mee naartoe kunt nemen.

Die notitieboekjes vormen de belangrijkste bron voor dit boek. Soms krabbelde ik een vraaggesprekje neer of iets wat ik zag of toevallig hoorde, niet voor een krantenartikel de volgende dag maar in de hoop dat het decennia later van pas zou komen. Voor dit boek. Ik heb ook de artikelen geplunderd die ik tijdens wk's uit mijn toetsenbord hamerde. Ik heb mijn ervaringen van toen in terugblik geschreven, waarbij ik probeerde op te roepen wat ik toen voelde, maar met de kennis van nu.

Hoe is het om een wk mee te maken? En hoe is het om er een te spelen? Ik vroeg het aan wereldkampioenen van Maradona tot Kylian Mbappé (en aan enkele verliezers met levenslange spijtgevoelens). De dag nadat je het ding hebt gewonnen, zegt Didier Deschamps, in 1998 aanvoerder van de

Franse ploeg, word je wakker met nog steeds dezelfde voornaam en dezelfde achternaam, maar er is nu nog een woord bij dat je voor altijd met je meedraagt: 'wereldkampioen'.

Een briljant moment of een onvergetelijke blunder kan je reputatie voor altijd bepalen, ook al win je niet. Op een dag kan die ene wedstrijd, die je misschien speelde toen je als twintigjarige dacht dat het hele leven nog voor je lag, de openingszin van je eigen necrologie zijn. Ik heb geprobeerd een paar bijzondere momenten tot leven te roepen, maar wilde niet hele wedstrijden van lang geleden navertellen. Er is niets dodelijkers voor een schrijver dan een dode voetbalwedstrijd. Het spijt me, maar je had er echt bij moeten zijn.

Voetbal is nooit alleen maar voetbal en dat geldt vooral voor WK's. Waarom komt de hele wereld tijdens dat toernooi tot stilstand? Wat hebben we er met z'n allen aan? En wat zegt het WK over een veranderende wereld?

Elk volgend WK wordt het grootste media-evenement in de geschiedenis, gemeten naar het aantal televisiekijkers en het aantal muisklikken. Het gaat niet alleen maar om voetbal. Sterker nog, veel mensen houden van het WK óndanks het voetbal. Het toernooi is een wereldwijd carnavaal dat het menselijk geluk tot hoofdrolspeler verheft, dat ons iets leert over de psychologie van het bijten, dat ons flitsen van genialiteit biedt, dat ons een inkijkje gunt in de collectieve ziel van de Uruguayanen en dat over de hele wereld onderwerp van gesprek is. Van oudsher is het WK voor het organiserende land een ontdekkingsreis naar zichzelf. En autocraten willen zich altijd in de kijker spelen, van Mussolini tot Poetin.

Sinds Italia '90 is het WK van karakter veranderd. Mijn eerste vijf WK's, van 1990 tot en met 2006, werden voornamelijk afgewerkt in een deel van de wereld dat Jules Rimet, de bedenker van het toernooi, kende. Twee gastlanden uit die periode, Italië in 1990 en Frankrijk in 1998, waren ook al gastheer van een WK geweest tijdens Rimets periode als voorzitter van de FIFA, tussen 1921 en 1954. Een ander gastland, Duitsland, vormde sinds de tijd dat Rimet tijdens de Eerste Wereldoorlog in de loopgraven verbleef, een obsessie van hem. De Verenigde Staten, in 1994 gastland, mochten dan onbekend terrein lijken, maar al in 1930, bij het allereerste WK, deed er een Amerikaanse ploeg mee.

De belangrijkste breuk met het verleden tijdens mijn eerste vijf WK's, het toernooi van 2002 in Japan en Zuid-Korea, vond in elk geval plaats in

landen die zich tijdens de regeerperiode van Rimet bij de FIFA hadden aangesloten. Het eerste deel van dit boek, 'De wereld van Rimet', gaat over de tijd dat oude, gevestigde landen gastheer waren van het WK.

Deel twee, 'Nieuwe werelden', verhaalt over de overgang naar nieuw te ontginnen gebieden, de periode tussen 2010 en 2022. Dat de FIFA voor de edities van 2018 en 2022 Rusland en Qatar tot gastlanden koos, wees vooruit naar machtsverschuivingen die verder gingen dan het voetbal alleen, zoals ik in hoofdstuk 13 uiteen zal zetten. Sinds 2010 draaide het bij elk WK om een of ander probleem in de moderne wereld. Zo ging het bij de WK's van 2010 in Zuid-Afrika en 2014 in Brazilië om het 'mondiale Zuiden' tegen het 'multinationale kapitalisme'.

Dit boek gaat uitgebreid in op het WK in Zuid-Afrika, de editie waar ik persoonlijk het meeste mee heb, gezien mijn familiegeschiedenis. Mijn relaas over dat toernooi begint zelfs ruim een eeuw voor de eerste aftrap en het eindigt in 2024. Elk WK is een verhaal dat veel langer duurt dan de ene maand die het toernooi zelf omvat, maar alleen in het geval van Zuid-Afrika heb ik geprobeerd het van begin tot eind te vertellen.

Brazilië 2014 wilde de etalage zijn van het *jogo bonito*: de voorvaderlijke manier van voetballen die de globalisering had overleefd. In 2018 in Rusland ging het om de opkomst van de autocraten. In 2022 in Qatar was het thema migratie en de macht van de olielanden. Op het moment dat ik dit schrijf, dreigt het WK van 2026 een pr-instrument voor de Amerikaanse president Donald Trump te worden. WK's veranderen de wereld niet, maar ze werpen er wel een verhelderend licht op.

DEEL 1

**DE WERELD VAN
JULES RIMET**

1

Op zoek naar Jules Rimet

Op een mooie najaarsochtend fietste ik van mijn appartement in Parijs naar de gemeentelijke begraafplaats in de buitenwijk Bagneux. Ik was op zoek naar het graf van Jules Rimet. Dat Rimet op zo'n onopvallende plek als Bagneux lag begraven was verrassend, want toen hij in 1956 stierf, was hij drieëndertig jaar lang voorzitter van de FIFA geweest en de WK-beker was al naar hem vernoemd.

Hoewel ik een plattegrond met alle graven van beroemdheden bij me had, kostte het me nog een half uur om het graf van de familie Rimet te vinden. Er leek jarenlang niemand naar omgekeken te hebben. De liggende grafsteen met het stenen kruis was overwoekerd door mos.

Er lag een takje met verwelkte blaadjes op dat iemand daar maanden geleden moest hebben neergelegd. Een slak en een lieveheersbeestje koesterden zich op het graf in het zonnetje. Slechts één inscriptie in de steen was nog leesbaar: Simon Rimet, 1911-2002. Misschien was de familie uitgestorven.

Het enige dat verwees naar het leven van de man voor wie ik was gekomen, was een kleine goudkleurige plaquette met het inschrift: JULES RIMET, 24/10/1873 – 15/10/1956. Geen woord over wat hij tijdens zijn leven had gedaan. De gouden kleur weerspiegelde het goud van de Coupe Jules Rimet – de oorspronkelijke wereldbeker die inmiddels nog meer ten prooi aan de vergetelheid is gevallen dan zijn bedenker. In hoofdstuk 15 vertel ik meer over de beker, maar eerst wil ik de man zelf tot leven wekken.

Zijn naam sluimert nog ergens in het voetbalgeheugen, maar Rimet zelf is helemaal vergeten. Wie was die man met zijn witte haar en zorgvuldig getrimde snorretje die in het midden van elke officiële voetbalfoto prijkte? Er is weinig over hem geschreven, en wat er is, is in het Frans. Maar ook in Frankrijk is hij ‘een bijna onbekende persoonlijkheid’, schrijft historicus Renaud Leblond.

Toch is de wereldbeker zoals we die nu kennen grotendeels door hem gevormd. Het wk draagt nog de vingerafdrukken van zijn maker, een man wiens drang om het toernooi in het leven te roepen voor een deel voortkwam uit zijn jaren in de loopgraven tijdens de Eerste Wereldoorlog. Rimet werd geconfronteerd met nationalisme in de rauwste vorm en hielp de voetbalsport vervolgens door de Tweede Wereldoorlog heen, waarin hij (zijns ondanks) samenwerkte met het Vichy-regime dat met nazi-Duitsland collaboreerde. Hij had de regie bij alle wk's tussen 1930 en 1950. Wie was Jules Rimet en hoe gaf hij dit toernooi vorm?

De meeste besnorde Europeanen die de belangrijkste internationale sportcompetities in het leven riepen, waren afkomstig uit de hogere klassen of waren zelfs volwaardige aristocraten. Bij Rimet was het anders.

Hij werd in 1873 als boerenzoon geboren in het plaatsje Theuley in het oosten van Frankrijk, drie jaar na de rampzalige nederlaag van zijn land in de Frans-Duitse Oorlog. De Pruisen hadden de regio's Elzas en Lotharingen ingelijfd en hadden een verenigd Duitsland gevormd. De Frans-Duitse grens was naar het westen opgeschoven, op slechts zo'n honderd kilometer van het plaatsje waar Rimet woonde. De Franse economie was verwoest. Rimets vader moest zijn boerderij verkopen en werd kruidenier.

De familie Rimet woonde al zeker sinds de zeventiende eeuw in Theuley, maar gedurende Jules' jeugd waren zijn ouders naar Parijs getrokken terwijl hun oudste zoon en diens vier broertjes en zusjes bij hun grootvader achterbleven, schreef Rimets biograaf Laurent Lasne.

Jules werd koorknaap en won vele prijzen. Toen de jongen elf was, moest zijn vader uit armoede zijn windmolen verkopen. Na zijn eerste communie werd Jules door zijn ouders meegenomen naar Parijs. Daar dreven ze een kruidenierszaak, een paar straten verwijderd van de Eiffeltoren in wat toen een wijk voor de lagere middenklasse was.

Rimet zou de Rue Cler vandaag de dag nog herkennen: een drukke winkelstraat met een paar haussmanniaanse gebouwen. De voorgevel van een paardenslager die vermoedelijk uit zijn tijd dateert staat er nog, maar in het pand zit nu een duur visrestaurant. De levensmiddelenzaak in de straat biedt toeristen en gegoede plaatselijke klanten in vier talen 'biofruit' aan.

De modernste sport in de woonplaats van Rimet was het kastanjespel. Waarschijnlijk ontdekte hij voetbal in Parijs, in de buurt rond de Rue Cler.

Een andere Franse biograaf, Jean-Yves Guillaïn, laat hem voetballen (als ook de middeleeuwse vechtsport *barres* beoefenen) op de nabijgelegen Esplanade des Invalides. Hij was wat de Parijzenaars enigszins neerbuigend *un ambitieux* noemen, een vrome provinciale streber. Hij werkte in de kruidenierszaak van zijn ouders maar las ook klassieke literatuur, deed avondcursussen en schopte het tot rechtenstudent. Later werkte hij voor een incassobureau, waardoor hij in contact kwam met de armen uit de buurt. Hij wist zich een betere status te verwerven: er is een foto waarop de jongeman en twee vrienden hoge hoeden dragen.

In de jaren negentig van de negentiende eeuw werden om de haverklap voetbalclubs in Parijs opgericht. In 1897 kwamen de vierentwintigjarige Rimet en een paar vrienden bijeen in een bistro om een eigen club te stichten. Ze noemden hem Red Star, een naam die hun was ingegeven door juffrouw Jenny, een Britse gouvernante in dienst van de familie Rimet. Red Star had ook een scherm-, wiel-, hardloop- en zelfs literatuurafdeling – Rimet was ook een dichter, hoewel geen goede.

Hij was tot 1910 voorzitter van Red Star en daarna vicevoorzitter van de katholieke voetbalbond CFI. Zijn toespraken stonden bol van de abstracties ('vrijheid', 'jeugd', 'morele en fysieke vooruitgang'), maar hij was ook een gewiekst diplomaat en een bureaucraat in hart en nieren. Kortom, hij was een geboren voetbalbestuurder.

Het lijkt er niet op dat hij verliefd werd op de voetbalsport. Hij kwam alleen maar in actie als een van de Red Star-ploegen spelers tekortkwam. Als vroom katholiek met een sociaal geweten zag hij de sport veeleer als instrument om de armen uit de buurt te verheffen. Het kon hen naar een hoger sociaal niveau tillen, net als met hemzelf was gebeurd. Voetbal gaf arbeiders waardigheid en een solidariteitsgevoel. Toen hij een keer tijdens een wedstrijd de spelers zag zwoegen en zweten en na afloop met de tegenstanders een drankje drinken, had hij de geest gekregen. Bij sport werkte iedereen samen, werd bedrog bestraft en de scheidsrechter gerespecteerd. Als het er in de wereld toch zo aan toeging, zei hij graag. Hij was zijn versie van wat victoriaanse Britten 'Muscular Christianity' noemden.

De kruidenierszoon begreep dat wanneer arme mannen de sport full-time beoefenden, ze moesten worden betaald. Hij maakte zich sterk voor het professionele voetbal – dat in Engeland al opgang maakte – en koos zo partij in het grote sportdebat van zijn tijd.